

УДК 336.71

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Матвієнко О.С.

Інститут післядипломної освіти
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті розглянуті шляхи, що сприяють підвищенню прибутковості банків, в умовах сучасної конкуренції. Розроблено комплекс рекомендацій щодо підвищення прибутковості банків, використовуючи зарубіжний досвід. Запропонована схема заходів, що сприяють підвищенню прибутковості банків.

Ключові слова: прибутковість, аналіз, діяльність банку, активи, пасиви, банківська система, документ «Базель II».

Постановка проблеми. В умовах швидкоплин-ного зовнішнього середовища, що, неоднозначно впливає на діяльність фінансового сектора економіки, банки повинні звернути особливу увагу на проблему оптимізації структури доходів та підвищення ліквідності, адже вони виступають як регулятори грошового обігу й посередники в акумуляції та перерозподілі грошових ресурсів. На сьогоднішній день, деякі банки взагалі призупинили свою діяльність, зменшилась кількість депозитів, почали збільшуватись ставки по кредитах, збільшилась значна кількість проблемних активів. Це негативно впливає на прибутковість банківського сектора. Вище означені аспекти вимагають від банків підвищення ефективності діяльності, удосконалення методичних підходів до забезпечення фінансової стійкості шляхом більш повного використання банківських інструментів і послуг.

Оскільки прибуток є одним із найважливіших індикаторів, які характеризують фінансові результати діяльності банків, є матеріальною основою подальшого функціонування та визначення рейтингу на банківському ринку, то утримання його на достатньому рівні необхідно банківським установам для залучення нового капіталу, що дозволяє збільшити обсяги та підвищити якість пропонованих послуг, стимулює удосконалення операцій, зниження витрат і розвиток банківських технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам забезпечення прибутковості та фінансової стійкості банків в ринковій економіці присвячено праці багатьох провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них – М. Алексеєнко, О. Біла, В. Вітлінський, О. Вовчак, А. Герасимович, О. Дзюблюк, В. Загорський, О. Заруба, В. Іванов, М. Козоріз, В. Корнеєв, В. Кочетков, О. Лаврушин, Ю. Масленченко, А. Мороз, Л. Примостка, Г. Панова, П. Роуз, М. Савлук, Дж. Сінкі, Т. Смовженко, Г. Табачук, Н. Шульга, Р. Тиркало, В. Соскі, О. Ширинська, Р. Шілдер, та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Нові умови спонукають до виділення проблеми формування доходів банківського сектору України, та більш широкого її дослідження, з огляду на зарубіжний досвід країн з розвинутою ринковою економікою.

Мета статті. Метою даного дослідження є можливі напрямки збільшення прибутковості банківського сектору, що є одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку, його стабільності в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Банківський прибуток є одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку, його стабільності. У ньому зацікавлені всі учасники економічного процесу. Розмір банківського прибутку хвилює акціонерів, тому що він є показником отриманого доходу

на інвестований ними капітал. Вкладникам прибуток гарантує стабільний дохід і впевненість у завтрашньому дні, оскільки збільшення резервів і власних коштів банку свідчить про його стабільність. Позичальники також зацікавлені в прибутках банку, адже таким чином зростають їх власні накопичення.

Прибуток банку формується завдяки отриманню доходів від здійснення різних видів господарської діяльності, найбільшу частину з яких займають процентні доходи. Разом з комісійними та іншими доходами банку, процентні доходи формують загальний дохід, який після зменшення на суму загальних витрат дорівнює прибутку банківської установи до оподаткування. Отже, для збільшення розміру прибутку у банку, потрібно спрямовувати діяльність у двох пріоритетних напрямках, перший з яких полягає у підвищенні процентних та комісійних доходів, а інший – у зменшенні процентних та комісійних витрат.

Зокрема, концепція «високорентабельної банківської діяльності», у країнах з розвинутою ринковою економікою, базується на трьох «китах»:

I) максимізації доходів (від наданих кредитів та операцій із цінними паперами, а також підтримка гнучкої структури активів, яка пристосована до змін процентної ставки);

II) мінімізації витрат (через оптимізацію структури пасивів, зменшення витрат від безнадійних позичок, жорсткий контроль за накладними витратами;

III) грамотному та ефективному менеджменті.

Виходячи з даної концепції, цей зарубіжний можна адаптувати до українських банків з метою підвищення рентабельності діяльності українських банків, яка передбачає максимізацію доходів, мінімізацію витрат та формування високоефективного менеджменту банку. В зв'язку з цим можна запропонувати основні напрямки зростання доходів комерційного банку:

1. Загальне зростання групи активів, що приносять процентний дохід, для чого банк повинен, поперше, залучати більше позичальників і при цьому ретельно аналізувати їх фінансовий стан, по-друге, нарощувати свій кредитний потенціал за рахунок збільшення обсягу ресурсів, що залучаються. Це можливо при проведенні зваженої маркетингової та процентної політики.

2. Раціональне та ефективне розміщення коштів банку для забезпечення його фінансової стійкості. Виконання цієї умови дозволить позбавитися суперечностей між ліквідністю, надійністю та прибутковістю комерційного.

3. Фінансове планування, як один з резервів збільшення прибутку і раціонального його використання. Багато витрат несуть банки внаслідок неузгоджених дій різних управлінь між собою. Фінансовий план дозволяє спрогнозувати доходи, витрати і прибуток банку на рік. І хоча в умовах, які

склалися в нашій країні, через нестабільність, інфляцію реальної дані можуть суттєво відрізнятись від запланованих але пропорції залишаються практично незмінними. Банківська установа повинна реально бачити перспективи свого розвитку і цілі на поточний рік.

4. Зміна загального рівня процентної ставки по активних операціях банку. Теоретично більш високий рівень процентної ставки повинен принести банку якомога більший дохід. Проте, в сучасних умовах банки рідко вдаються до таких дій. В умовах конкурентної боротьби вони найчастіше знижують ставку з метою залучення якомога більшої кількості позичальників. Зниження середньозваженої ставки проценту по Україні є свідомим цього. Працюючи в цьому напрямку банки намагаються збільшити рівень процентної ставки по активних операціях, тобто тут спрацьовує принцип будь-якого комерційного підприємства: «дешевше купити, дорожче продати». З іншого боку, в умовах жорсткої конкуренції між кредитними установами та боротьби за розширення обслуговування ринків банкам дуже важко це робити. Таким чином, щоб отримати більший дохід, банк повинен враховувати крім специфічних факторів, що визначають розмір процента по активних операціях (облікова ставка, рівень інфляції, термін позики, її розмір, ризик, характер забезпечення, витрати по оформленню позики, контроль та інші), також попит на кредитному ринку і ставки конкуруючих банків та інших фінансово-кредитних установ.

5. Зміна структури портфелю доходних активів. Відомо, чим вищий дохід, тим більший ризик в сфері банківської діяльності. Тому головне завдання банку – визначення ступеню допустимості та виправданості того чи іншого ризику. Сутність банківського управління полягає в гнучкому співвідношенні протилежних вимог ліквідності і прибутковості. Загалом фахівці вважають, що частка доходних активів у загальних активах банку повинна бути на рівні 0,75–0,85. Зменшення частки доходних активів нижче 0,7 свідчить про можливі проблеми в діяльності банку.

6. Нарощення власних коштів банку, що сприятиме зростанню ресурсної бази банку і відповідно їх інвестиційного потенціалу. Це буде однією з передумов залучення іноземних інвестицій, стимулюватиме інтеграційні процеси, забезпечить незалежність банку і створить умови для виживання банківської системи України в період посиленої конкуренції з боку іноземних банків.

7. Систематичне і всебічне вивчення кредитних ризиків та приймання заходів по їх пониженню. З цією метою необхідно організувати відділи управління кредитними ризиками.

8. Формування достатніх страхових резервів та резервних фондів. Оскільки основна причина банківських банкрутств – неповернення раніше виданих кредитів, то формування цих фондів сприятиме зміцненню надійності й стабільності банку, а отже, і банківської системи України, зменшенню можливих фінансових ризиків у кредитній діяльності. Створення цих резервів гарантуватиме покриття рахунків у діяльності банку, сприятиме підтримці його ліквідності на необхідному рівні.

9. Забезпечення зростання непроцентних доходів, а саме приділення більшої уваги доходам від надання послуг «небанківського» характеру, оптимізація пасивів, зменшення загально адміністративних витрат, зменшення витрат на створення банківської послуги, що дасть змогу знизити її ціну. Це означає збільшення комісійних, торговель-

них, інших банківських операційних доходів, інших доходів. Перш за все, збільшення доходів від розрахунково-касового обслуговування, шляхом надання більш якісного обслуговування, збільшення обсягу та спектру послуг, що надаються суб'єктам господарювання, впровадження нових банківських продуктів, розвиток «зарплатних проектів», збільшення обслуговування клієнтів по системі «Клієнт-Банк», впровадження системи «Інтернет-Банкінг», що дасть змогу більш оперативного обслуговування клієнтів. Треба приділяти більш уваги доходам, які банки можуть отримувати від надання послуг «небанківського» характеру – консультаційних, аудиторських, а також доходам від проведення факторингових і лізингових операцій, доходів від надання поручительств гарантій. Але проблемою є те, що всі ці доходи, в першу чергу залежать від розширення клієнтської бази банку. Застосування таких інструментів в банківській діяльності, які дозволяють як планувати, так і одержувати додатковий прибуток. Мова йде про ф'ючерси, опціони, форвардні операції з валютою ті інші форми діяльності, які відповідають умовам ринкових відносин.

10. Покращення рівня професіоналізму – від політики банку, майстерності, грамотної побудови управлінських і функціональних структур.

Також, використовуючи світовий досвід, великий вплив на банківську систему має документ «Базель II», який визначає мінімальний власний капітал банку та його резерви, з метою зменшення ризиків. Оскільки Україна перебуває в умовах світової інтеграції, дуже важливим є прийняття «Базель II», що обов'язково вплине і на прибутковість комерційних банків, адже Центробанк контролюватиме їх фінансовий стан.

Суть Базель II ґрунтується на трьох опорах:

– Опора I. Вимоги щодо мінімального розміру власного капіталу з метою покриття:

- 1) кредитних ризиків;
- 2) ринкових ризиків;
- 3) операційних ризиків;
- 4) ризики сек'юритизації;

– Опора II. Перевірка з боку органів банківського нагляду, яка передбачає:

- 1) оцінку ризиків та формування підвищених резервів для окремих банків;
- 2) інтенсивний та постійний контакт з банками;
- 3) дискреційні елементи нагляду;

– Опора III. Прозорість та ринкова дисципліна, які вимагають:

- 1) розкриття банківської фінансової звітності для широкого загалу.

Найбільше уваги приділяється першій опорі, яка містить:

1) змінені вимоги щодо формування резервів для покриття збитків із кредитних ризиків. Головними ризиками вважаються кредитні, які можуть охоплювати ризик неплатоспроможності контрагента, ризик його ліквідності, ризик країни (якщо контрагент походить з іншої країни) тощо. Тепер банки власноруч можуть при виконанні певних умов розраховувати резерви для покриття збитків із ризиків на базі показників внутрішніх систем оцінки ризиків. Щоб надати банкам стимул розвивати власні системи менеджменту ризику, Комітет оформив підходи таким чином, що резерви капіталу є тим меншими, чим більш удосконалений підхід застосовується з боку банку. В січні 2004 року було також визначено, що в «Базель II» охоплюватимуться тільки неочікувані ризики, а очікувані ризики повинні бути врахованими як спеціалізовані резерви в рамках бухгалтерського обліку та вирахованими з

власного капіталу банку. Цікаво зазначити, що коефіцієнт платоспроможності все ще залишився на 8% рівні (для порівняння: в Україні він знаходиться на рівні 10%).

2) Застосування інструментів пом'якшення ризику. Охоплюються гарантії та кредитні деривати, хоча тільки типу «кредитний дефолтний своп», «кредитно-дефолтне боргове зобов'язання» (як грошове забезпечення) та «своп повного повернення».

3) Вимоги щодо формування резервів для покриття збитків із операційних ризиків. Операційні ризики визначаються як «ризик збитків в результаті неадекватних або помилкових внутрішніх процесів, дій працівників та систем або зовнішніх подій» (в тому числі і юридичний ризик).

4) Положення щодо операцій з сек'юритизацією активів. Цей пункт спрощує використання «Asset Backed Securities», водночас Комітет намагається усунути джерело регулятивного арбітражу. Експерти вважають, що зменшаться операції з сек'юритизацією активів, які проводяться банками з метою вивільнення регулятивного капіталу. «Базель II» в основному звертає увагу на традиційну сек'юритизацію.

5) Положення щодо операцій торгового портфелю. Уточнюються основні вимоги до позицій торгового портфелю, зокрема підкреслюється потреба в пруденційній оцінці таких позицій, особливо менш ліквідних.

Друга опора регулює процес перевірки банку органами банківського нагляду. По-перше, передбачається формування підвищених резервів для окремих банків, якщо рівень резервів банку не відповідає його ризиковому профілю. По-друге, органи нагляду отримують повноваження втручатися в діяльність банків з метою уникнення зниження капіталу нижче від мінімального рівня. По-третє,

підкреслюється необхідність забезпечення інтенсивного та постійного контакту з банками. Ці положення можна тлумачити як тенденцію банківського нагляду в напрямку дискреційного нагляду.

Третя опора вимагає розкриття банківської фінансової звітності для широкого загалу. Такий інструмент застосовується з метою створення основи саморегуляції банків. Деякі експерти вважають таку форму регулювання для банківського сектору неадекватною. Ця опора виконує роль додатку до опору I-II.

Отже, для підвищення стійкості банків у несприятливих економічних умовах створено спеціальний документ «Базель II», орієнтований для всіх країн світу. Для підвищення стабільності, тому і прибутковості, у західних країнах використовують диверсифікацію ризиків банку, створення спеціальних резервів для різних установ, обмеження певних операцій, публічність звітів банків про фінансовий результат тощо.

Висновки і пропозиції. Отже, для збільшення ефективності управління процесом формування і розподілом прибутку банку можна запропонувати проведення заходів із збільшення процентних, комісійних та непроцентних доходів банку та зменшення рівня витрат банку за рахунок залучення більш дешевих ресурсів та підвищення частки доходних активів у загальних активах банку, збільшувати обсяг власного капіталу, наприклад за рахунок капіталізації дивідендів, а також ефективне управління співвідношенням прибуток-ризик.

Вдале дослідження та впровадження всіх цих заходів допомогло б збільшити прибутковість банку та досягти мінімізації ризиків. На сьогоднішній день, в умовах нестабільного середовища це є надзвичайно важливо.

Список літератури:

1. Базилевич К. С. Економічна сутність прибутку в умовах трансформації економіки / М. Базилевич // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – 2007. – № 11. – С. 130–132.
2. Васюренко О.В. Банківські операції: Навчальний посібник – К.: Знання, 2004 р. – 324 с.
3. Герасимович А.М., Алексеев М.Д., Парасій-Вергуненко та ін., за ред. Герасимовича А.М. Аналіз банківської діяльності: підручник. – К.: КНЕУ, 2006. – 600 с.
4. Кобченко Н. Шляхи підвищення прибутковості комерційного банку: Теорія та практика розвитку банківської справи: Збірник наукових праць студентів / Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ; Редкол.: Відп. Ред. д-р екон. Наук, проф. Р.А.Слав'юк. – Львів, 2009. – 260 с.
5. Рибак О. Шляхи підвищення прибутковості банківського сектору в умовах нестабільного зовнішнього середовища [Електронний ресурс] / О. Рибак, Н. Галай. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
6. Якименко А. Про гроші треба знати все / А. Якименко // Закон і бізнес. – 2002. – Ст. 11. – С. 4.

Матвиенко А.С.

Інститут послєдипломного образования

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРИБЫЛЬНОСТИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье рассмотрены пути способствующие повышению прибыльности банков, в условиях современной конкуренции. Разработан комплекс рекомендаций по повышению прибыльности банков, используя зарубежный опыт. Предложена схема мероприятий, способствующих повышению прибыльности банков.

Ключевые слова: прибыльность, анализ, деятельность банков, активы, пассивы, банковская система, документ «Базель II».

Matvienko A.S.
Institute of Graduate Studies
Taras Shevchenko National University of Kyiv

WAYS TO INCREASE PROFITABILITY OF THE UKRAINIAN BANKING ACTIVITY

Summary

The ways to contribute to the bank profitability under conditions of the current concurrence were treated. The complex of recommendations to increase bank profitability using the foreign experiences was elaborated. The scheme of the measures contributing to the increase in bank profitability is offered.

Keywords: profitability, analysis, banking activity, assets, liabilities, banking system, document «Basel II».

УДК 658

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ В ОЦІНЦІ ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ БАНКУ

Микуляк О.В., Гайдук І.Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Розкрито методику діагностики фінансового стану підприємства, обґрунтовано необхідність системного аналізу фінансового стану банку. Визначено особливості ефективного управління акціонерним капіталом.

Ключові слова: акціонерний капітал, діагностика фінансового стану банку, оцінка вартості капіталу, ліквідність, платоспроможність.

Постановка проблеми. Однією із основних цілей діяльності комерційного банку є отримання запланованих фінансових результатів при діючих нормативних вимогах, ступінь дотримання яких відображають в узагальнюючій фінансово-економічній характеристиці банку – його фінансовому стані. Тому метою управління банківською установою є забезпечення відповідних умов для отримання бажаних фінансових результатів при одночасній підтримці необхідного рівня її фінансової спроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням аналізу та оцінки фінансового стану банків значну увагу приділили такі зарубіжні науковці, як Р. Дж. Кемпбелл, Р. Л. Міллер, П. С. Роуз, Дж. Сінки, Г. С. Панова, Л. В. Давидова. Цим аспектам приділяли увагу й вітчизняні вчені, зокрема О. Д. Вовчак, Г. В. Савицька [9], С. П. Халява, Т. Д. Костенко [7], Л. О. Примостка, Н. Шелудько, А. М. Герасимович [1], О. В. Крухмаль, О. О. Гетьман [4], С. А. Святко, В. М. Кочетков та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Результати, одержані у процесі розрахунку показників фінансового стану ПАТ КБ «Приватбанк», будуть корисними для оцінки банківської діяльності щодо формування і використання акціонерного капіталу.

Метою статті є визначення сутності та напрямів проведення діагностики фінансового стану банку у системі оцінювання вартості акціонерного капіталу.

Постановка завдання. В умовах нестабільності світового фінансового ринку об'єктивна та оперативна оцінка фінансового стану банківської системи регулюючими органами країни з метою зменшення або нівелювання можливих ризиків набуває особливої актуальності. У процесі реалізації стратегічного управління банківською системою, як головним елементом фінансового сектора України, пріоритетним завданням виступає удосконалення оцінки фінансового стану з урахуванням умов існуючого зовнішнього середовища та внутрішніх економічних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Актуальність цієї теми полягає в недостатньому рівні вивчення тео-

ретичних і практичних питань оцінки фінансового стану банку.

На підставі узагальнення підходів вітчизняних та зарубіжних вчених можна вважати, що фінансовий стан банку – економічна категорія, яка характеризує фінансову діяльність банку за певний період часу на підставі оцінки системи показників, які відображають ефективність управління фінансовими ресурсами, фінансову стійкість, ділову активність та ліквідність фінансової установи.

Оцінка фінансового стану в умовах ринкових відносин особливо важлива для вирішення проблем банку, пов'язаних з його стабільністю на конкурентному ринку, та подальшого розвитку. Тому процес аналізу фінансового стану є необхідним у діяльності кожного банку.

Фінансова стійкість банку є головною умовою його існування та умовою активної діяльності. Її формують під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників і оцінюють за допомогою комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків [3].

Фінансовий стан банківської установи визначають загальним рівнем ефективності управління його активами і пасивами, при цьому якість та скоординованість управління ними відображають в основних коефіцієнтах, що характеризують фінансовий стан банку, зокрема у показниках достатності капіталу, якості активів, рентабельності, ліквідності, рівня ризиків [2].

Російський економіст Г. М. Щербакова зазначає, що фінансовий стан банку визначається загальним рівнем ефективності управління його активами і пасивами, при цьому якість управління ними відображається в основних коефіцієнтах, що характеризують фінансовий стан банку, зокрема у показниках достатності капіталу, якості активів, рентабельності, ліквідності, рівня ризиків [10] (рис. 1).

Для оцінки фінансового стану ПАТ КБ «Приватбанк» проаналізуємо показники економічної діяльності банку за останні п'ять років (2009-2013 рр.) (табл. 1).

Проводячи фінансово-економічний аналіз ПАТ КБ «Приватбанк», використаємо ці показники: